

LIELĀKIE KŪDRAS PRODUKTU EKSPORTĒTĀJI

Pasaule	9253.0	11 074.8	11 707.4	10 582.5	100.0
Latvija	1707.9	1977.1	2235.5	2110.7	19.9
Kanāda	1189.6	1420.1	1646.8	1428.1	13.5
Vācija	1436.6	1615.2	1726.4	1380.8	13.0
Igaunija	1078.8	1322.5	1367.3	1371.8	13.0
Lietuva	865.5	893.2	960.9	931.4	8.8
Nīderlande	668.6	1247.8	1329.1	911.0	8.6
Beļģija	285.7	344.3	422.9	397.9	3.8
Somija n/d	95.1	325.5	391.6	391.6	3.7
Īrija	791.4	919.4	571.4	390.4	3.7
Baltkrievija	249.9	218.5	0.0	307.1	2.9
Zviedrija	239.4	271.5	340.1	294.4	2.8
Krievija	230.0	271.8	356.3	246.0	2.3
Polija	77.4	111.2	91.8	73.8	0.7
ASV	56.6	55.4	46.9	49.9	0.5
Čehija	49.3	56.8	n/d	45.7	0.4
Apvienotā Karaliste	41.8	53.6	50.9	43.7	0.4
Ungārija	31.9	37.8	38.4	36.8	0.3
Spānija	29.3	26.3	n/d	35.2	0.3
Ukraina	8.7	10.8	14.0	18.9	0.2
Francija	20.4	20.4	18.0	17.6	0.2
Bosnija un Hercegovina	14.9	16.7	16.6	17.5	0.2
Slovākija	16.8	24.6	10.8	10.6	0.1
Itālija	7.3	n/d	12.7	9.8	0.1
Turcija	4.4	6.3	7.7	9.5	0.1
Armēnija	18.1	17.0	7.0	8.7	0.1
Grieķija	8.7	9.8	10.4	7.5	0.1
Gruzija	4.3	4.8	5.6	6.8	0.1
Ķīna	3.7	4.1	8.5	5.7	0.1
Dānija	9.1	5.7	n/d	4.1	0.0
Slovēnija	2.2	2.8	3.9	3.3	0.0
Serbija	4.0	4.0	4.0	1.9	0.0
Austrija n/d	2.0	1.7	1.9	1.9	0.0
Dienvēstāfrika	1.5	0.7	0.9	1.7	0.0
Jordānija	0.0	n/d	0.8	1.6	0.0
Norvēģija	0.7	0.3	1.4	1.5	0.0
Brazīlija	1.4	0.8	1.1	1.3	0.0
Jaunzēlande	1.3	1.5	1.5	1.2	0.0

Tūkstoši tonnu

2019. g.

2020. g.

2021. g.

2022. g.

Īpatvars % globālajā eksportā 2022. g.

Dat: Trademap.org

Latvijas zinātniskie pētījumi liecina, ka Latvijā kūdras
 ikgadējs pieaugums ir seši miljoni kubikmetru
 (Valdis Segliņš 7.3. Derīgi izrakteni un zemes dziļu nogabali. –
 207.lpp. Grāmatā Latvija zeme dāva tautai valsts.
 Oļģerts Nikodemus, Māris Kļaviņš, Zaiga Krišjāne,
 Vitalijs Zelčs (zinred.) Rīga: Latvijas Universitāte.
 Akadēmiskais apgāds, 2018.)

Latvijā purvi aizņem vismaz 645 100 ha
 (apmēram 9.9 % teritorijas), 70 % no šīs platības ir dabīgie
 purvi, bet kūdras ieguve notiek 4 % no purvu kopejās platības.

Kāda būs kūdras nākotne?

Atsaucoties uz biznesa medijā “Dienas Bizness” publicēto <https://www.db.lv/zinas/kada-bus-kudras-nakotne-514951> (01.02.2024)

Katra piektā importētā kūdras tonna pasaules tirgū nāk no Latvijas.

Latvijas kūdras produktu eksporta īpatsvars globālajā eksportā 2022. gadā pēc apjoma bija 19,9%. Proti, katra piektā importētā kūdras tonna pasaules tirgū nāk no Latvijas. Diemžēl Eiropas Savienības uztverē kūdra nav atjaunīgs resurss un pēc būtības tiek pielīdzināts naftai vai ogleim, rezultātā kūdru kā energoresursu izmantot nevarēs, un pastāv risks, ka līdzīgs liktenis varētu piemeklēt pat kūdras substrātus.

Pirmajā vietā pasaulē

Kopš 2018. gada pēc kopējā kūdras produktu eksporta apjoma Latvija ir bijusi pirmajā vietā pasaulē. 2022. gadā pēc eksportētā kūdras produktu apjoma Latvijas daļa pasaules tirgū bija 19,9%, Kanādas daļa – 13,5%, Vācijai un Igaunijai – katrai pa 13%, savukārt Lietuva ar 8,8% bija piektajā vietā. Naudas izteiksmē Latvija pēc kūdras produktu eksporta 2022. gadā (295 milj. eiro) bija otrajā vietā pasaulē, atpaliekot no Kanādas (502 milj. eiro). Latvija ir stabils pasaules līderis, vērtējot kūdras eksporta ienākumus uz vienu iedzīvotāju. 2022. gadā Latvijas ienākumi no kūdras eksporta uz vienu iedzīvotāju bija 156,9 eiro, Igaunijai – 115,1 eiro, Lietuvai – 38,1 eiro. Tie ir izcili rādītāji pasaules mērogā, kas varētu būt pamats prognozei, ka tieši kūdras substrātu ražošana varētu kļūt par vienu no darba vietu vilcējspēkiem un nodokļu avotiem nākotnē, jo īpaši reģionos. Vēl jo vairāk, ja kūdras substrātus izmanto pārtikas audzēšanā. Vienā kubikmetrā kūdras substrāta var izaudzēt 7000 dārzeņu stādu, ja tie ir gurķi, tad iegūst 16 tonnas šo dārzeņu, ja tomāti – 32 tonnas.

Vai iespējama «diskvalifikācija»?

Neraugoties uz vērienīgo ietekmi pārtikas ražošanā, pastāv kūdras ieguves un kūdras substrātu ražošanas «diskvalifikācijas» risks Eiropas tirgū. Pašlaik tapšanas stadijā ir tā dēvētie taksonomijas normatīvi, kuru būtība ir nepiešķirt naudu (kredītu) tiem, kuri izmanto vai pārdod «nezaļus» produktus vai produktus, kuru ieguve nodara kaitējumu dabai. Kūdras ieguve bez izmešiem nav iespējama, un kūdras substrātu pircēji – dārzeņu audzētāji ES – bez kredītiem ir apdraudēti. Jārēķinās, ka Latvija arī var nozarei uzlikt pamatīgus lauzņus, jo tā taču rada ogļskābās gāzes emisijas. Tas šķiet neticami, jo, pēc nozares datiem, vienā kubikmetrā kūdras var izaudzēt 6000 koku stādu, ar ko apstādīt 3 ha meža, kur viens hektārs meža 50 gados piesaistīs 370 tonnu CO₂. Kūdras ieguves rezultātā radīto CO₂ izmešu apjomu daudzkārtīgi pārsniedz piesaistītais CO₂ kūdras substrātos izaudzētajos augos. Kūdras gadījumā situācija ir pavisam absurda – emisijas tiek uzskaitītas Latvijā, bet kūdrā audzēto zaļo augu (dārzeņu un koku) radītā CO₂ piesaiste netiek uzskaitīta vispār – ne Rietumeiropā, ne pie mums.

Atjaunīgais resurss

Varētu uzdot jautājumu, vai tik liela kūdras ieguve XXI gadsimta divdesmitajos gados ir ilgtspējīga, jo Latvijā kūdras iegūst jau vairāk nekā 200 gadu. Lai kādas viltības gudrotu ar kamptgribu apveltītie eirofondu apguvēji, kūdra ir atjaunīgs resurss. Tās krāja palielinās katru gadu. Kā liecina zinātniskie pētījumi, Latvijā kūdras ikgadējais pieaugums ir 6 milj. m³ (Valdis Segliņš, grāmata Latvija. Zeme, daba, tauta, valsts). Latvijā purvi aizņem vismaz 645 100 ha (apmēram 9,9% teritorijas), 70% no šīs platības ir dabīgie purvi, bet kūdras ieguve notiek 4% no purvu kopējās platības. Tajos kopā ir ap 1,5–1,7 miljardiem tonnu kūdras. Latvijā dabīgajos purvos ik gadu uzkrājas aptuveni 1,6 miljoni tonnu kūdras (pieņemot, ka vidējais uzkrāšanās ātrums ir tikai 2 mm gadā). Kūdras resursi gan nav precīzi noteikti, un tie varētu būt 10,8 miljardi m³ jeb 1,7 miljardi tonnu (pēc Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centra datiem). Tas nozīmē, ka Latvijā kopējie kūdras krājumi pieaug un kūdra ir lēni atjaunīgs, nevis fosils resurss.

Kūdras enerģētika – drošības garants

2022. gada 24. februārī Krievija sāka agresīvu karu pret Ukrainu. Tā sekas bija ES valstu atteikšanās no agresorvalsts energoresursu piegādēm. Latvija robežojas un arī tālākā nākotnē robežosies ar bīstamo agresorvalsti, kas var atstāt ietekmi uz energoapgādi. Valstij jābūt gatavai kritiskās un krīzes situācijās izmantot tos enerģētiskos resursus, kuri ir tās rīcībā. Tas arī ir racionāli un saprātīgi, ne tikai patriotiski. Tā kā Latvijai pieder vieni no lielākajiem kūdras resursiem pasaulē, būtu sagaidāms, ka pēc Krievijas agresijas pret Ukrainu, sākoties globālai enerģētiskajai krīzei, Latvijas valdība sagatavotu normatīvo bāzi, lai vajadzības gadījumā mēs vietējā enerģētikā nekavējoties varētu izmantot visus vietējos enerģētiskos resursus, arī dedzināmo kūdru.

Tieši šādi rīkojās Kārļa Ulmaņa valdība enerģētiskās krīzes laikā 1939.–1940. gada ziemā, kad transportā, dzīvokļu un valsts iestāžu apkurē tika izmantoti kūdras resursi. 2022. gadā Krišjāņa Kariņa vadītā valdība rīkojās pilnīgi pretēji. Gandrīz piecus mēnešus pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā, kad pasaulē jau sākās enerģētiskā krīze un vietējās kurināmās koksnes – šķeldas, malkas, brikešu, granulu – cenas Latvijā pat četrkārsojās, valdība pieņēma Ministru kabineta rīkojumu, ar kuru tika apstiprināts t. s. Taisnīgas pārkārtošanās teritoriālais plāns, kas paredzēja pilnīgu aizliegumu izmantot kūdras enerģētikā. Valdības destruktīvā lēmuma pamatojums bija – lai varētu apgūt «Taisnīgas pārkārtošanās fonda finansējumu Latvijai 184 237 327 eiro apmērā, kas tiek plānots ES kohēzijas politikas programmas 2021.–2027. gadam ietvaros».

Fondu kampēji upurē drošību

K. Kariņa pirmā valdība pēc būtības ir upurējusi Latvijas enerģētisko drošību, lai varētu kampt Eiropas fondus par jebkuru cenu. Lai kādus agresijas plānus būtu kaldinājis Putins Maskavā, šīs Latvijas valdības darbības «lai veicinātu ekonomikas zaļo pārkārtošanos virzībā uz klimatneitralitāti» bija visai efektīvs un inovatīvs šo plānu papildinājums. Premjeram Kariņam un VARAM ministram Arturam Plešam, kuri parakstīja šo dokumentu, varētu prasīt, vai viņi tic, ka iespējamais agresorvalsts apdraudējums Latvijai ir un paliks klimatneitrāls. Citas tikpat apdraudētas ES dalībvalstis, kurām ir ievērojami kūdras resursi, – Igaunija un Somija – rīkojās daudz racionālāk un integrēja iespēju izmantot

kūdras resursus enerģētikā kritiska apdraudējuma gadījumos. Kā liecina VARAM apkopojums: «Kopumā 2018.–2019. gadā seši uzņēmumi un divas pašvaldības visos reģionos (izņemot Kurzemi) kūdru izmantoja enerģijas ieguvei, kā arī viens uzņēmums Zemgalē uzsāka testus kūdras izmantošanai pilsētas siltumapgādes koģenerācijas stacijā. 2020. gadā kūdra kā kurināmais tika izmantots 10 sadedzināšanas iekārtās (kopējā nominālā iekārtu jauda 31,47 MW)» (Taisnīgas pārkārtošanās teritoriālais plāns. VARAM, Rīga, 2022).